

Kraków, Toruń, Wrocław 2016 r.

Szanowni Państwo, Drogie Koleżanki i Koledzy,

Zwracamy się do Was z zaproszeniem do wzięcia udziału w konferencji naukowej „Współczesne metody badań wczesnośredniowiecznych grodów Europy Środkowo-Wschodniej”, która odbędzie się w dniach 6-9 września 2016 roku we Wrocławiu.

Problematyka konferencji dotyczy grodów, a mówiąc ściślej, pozostałości po nich – tzw. grodzisk. Zachowane do dzisiaj w formie charakterystycznych kulminacji terenu przez wieki były przedmiotem żywego zainteresowania. Z obszaru Europy środkowowschodniej znamy w chwili obecnej około 3000 grodzisk wczesnośredniowiecznych.

Jeszcze dwa wieki temu grodziska uważano przede wszystkim za miejsca, gdzie „miały odprawować się za czasów pogańskich obrządku religijne słowiańskie” (Chodakowski). Takiego zdanie był m.in. niemiecki pionier badań grodzisk Robert Behla (1888).

Od zawsze podkreślano ich charakter obronny przywiązując do tej interpretacji funkcji grodów największą wagę. Widziano w nich miejsca schronienia w czasie zagrożeń, niektóre uznawano za centra wytwórczości i handlu, ośrodki władzy, inne interpretowano jako miejsca wiecowe lub np. miejsca przystankowe karawan kupieckich. W przypadku poszczególnych grodów podstawowymi pytaniami są te, dotyczące ich chronologii i funkcji. Żeby na nie odpowiedzieć należy jednak przedtem zrealizować inwentaryzację wszelkich istniejących tego typu zabytków, zebrać informacje dotyczące historii ich badań i dokonać przynajmniej wstępnego ich rozpoznania.

Historia badań i inwentaryzacji grodów słowiańskich sięgnie niedługo dwóch wieków. Już w roku 1818 Zorian Dołęga Chodakowski pisał o swoim programie badawczym (na który otrzymał później ze skarbu cesarskiego 3000 rubli), że głównym jego celem było szukanie po krajach słowiańskich „znaków pozostałych”, za które „obrał był sobie tak zwane horodyszczka”. Pisał w 1820 roku: **„Zbieram na mapę wszystkie grodziska tutejsze...”**. Ambitny program Chodakowskiego był realizowany przez różnych badaczy następnych dwadzieścia lat z różnym skutkiem.

Ponad sto lat później w dziele „Grody i osadnictwo grodowe Wielkopolski wczesnohistorycznej (od VII do XII wieku)” wydanym w Poznaniu w 1938 roku pisał Władysław Kowalenko: **„Jednym z najbardziej niecierpiących zwłoki zadań naukowych jest badanie grodzisk (...) Na ziemiach naszych są one jednym z najcenniejszych wyrazów życia i pracy Polski plemiennej oraz zarodków naszej państwowości, a mimo to grozi im zagłada”**.

Słowa te, pomimo wielu działań badawczych historyków i archeologów, podejmowanych w następnych 78 latach (1938-2016), pozostają nadal aktualne. Nawiązują one do idei Włodzimierza Antoniewicza z 1930 roku, podjętej m.in. przez Władysława Łęgę w przypadku Pomorza czy też równoległe przez Carla Schuchhardta na ziemiach polskich będących wówczas w posiadaniu Niemiec, a na Śląsku przez Maxa Hellmicha. Sam inicjator wspomnianej idei, Włodzimierz Antoniewicz, podjął ją ponownie w latach 60-tych XX wieku wraz z Zofią Wartołowską, co zaowocowało wydaniem mapy grodzisk wczesnośredniowiecznych. Wcześniej, jeszcze przed II wojną światową, ukazały się prace poświęcone grodom wielkopolskim (wspomniana wyżej praca W. Kowalenki) oraz śląskim (Żurowski, Jakimowicz 1939).

W okresie powojennym w różny sposób były publikowane wyniki prac inwentaryzacyjnych i analitycznych dotyczących grodzisk w poszczególnych regionach Polski. Częściowe podsumowanie stanu wiedzy o liczbie i chronologii grodzisk polskich zawiera tom poświęcony stanowi badań nad wczesnym średniowieczem w Polsce wydany w 1990 roku (Stan i potrzeby badań nad wczesnym średniowieczem... 1990). Próbą zmiany istniejącej sytuacji są dwa projekty Narodowego Programu Rozwoju Humanistyki – realizowany przez Zbigniewa Kobylińskiego dotyczący grodów Warmii i Mazur oraz „Atlas grodzisk wcze-

snośredniowiecznych z obszaru Polski” stanowiący przedmiot działań Autorów niniejszego listu. Niezależnie wykonywane są liczne podobnego typu działania badawczo-inwentaryzacyjne w wielu częściach kraju. Mimo licznych publikacji i prac weryfikacyjnych nadal nie istnieje jednolita baza informacji o grodziskach.

W zamyśle Autorów projektu dotychczasowe badania nad grodziskami winny zostać rozbudowane w warstwie koncepcyjnej w duchu osiągnięć współczesnej archeologii wczesnego średniowiecza. Generalnie dotyczy on cyfrowej inwentaryzacji wszystkich stanowisk archeologicznych znanych z terenów Polski obejmujących dawne obszary Słowiańszczyzny Zachodniej, określanych w archiwaliach i literaturze jako grodziska i grodziska domniemane związane z okresem wczesnego średniowiecza.

Niniejsza konferencja ma stanowić zarówno podsumowanie stanu wiedzy na temat grodzisk w świetle prowadzonych w Polsce prac badawczych, jak i zainicjować forum dyskusyjne badaczy grodzisk, które umożliwi w przyszłości szerszą współpracę tego środowiska.

Prosimy o przygotowanie wystąpień odnoszących się do wspomnianej wyżej tematyki oraz sformułowanie postulatów, które przyczyniłyby się do usprawnienia działań badawczych.

Mile widziane byłyby wystąpienia dotyczące historii badań grodzisk, wyników prac źródłoznawczych (inwentaryzacyjnych, archiwalnych, wykopaliskowych), interpretacji dotychczas pozyskanych informacji w zakresie funkcji i chronologii, ale też np. socjotopografii grodów, relacji grodów do otaczającego ich środowiska: przyrodniczego i osadniczego, a przede wszystkim metodyki i metodologii ich badania.

Licząc na Państwa udział zapraszamy do Wrocławia. W załączeniu przesyłamy podstawowe informacje dotyczące konferencji.

Znaczenie planowanego przedsięwzięcia oddaje cytat z podsumowania dotychczasowych badań nad społeczeństwem wczesnopolskim pióra Zofii Kurnatowskiej (2000, 395) odnoszący się do niewykorzystanych przez archeologów szans w powojennym 50-leciu: **„...znów nie zadbaliśmy o wypracowanie we właściwym czasie i z dostatecznym wyprzedzeniem, sensownego programu badań ogólnopolskich. (...) niestety tym zaniedbaniem kończymy półwiecze badań nad formowaniem się społeczeństwa i państwa polskiego. Można jedynie postulować, aby niezależnie od mijania określonych rocznic, jednak o takim szerokim programie pomyśleć i z nim rozpocząć następne półwiecze”.**

Mamy nadzieję, że efektem konferencji będzie sformułowanie nowego, realnego programu działań, który w najbliższych latach miałby szanse zostać zrealizowany. Będzie to wypełnienie swoistego „testamentu” Zofii Kurnatowskiej o stworzenie programu badawczego dla całej Polski (2000, 392), w tym także inwentaryzacji stanowisk wczesnośredniowiecznych, która w latach 50-ych XX-wieku mimo **„szerokich i dobrze pomyślanych założeń tego programu, nieraz do dziś jeszcze nie urzeczywistnionych, wypadła jednak skromnie”** (Kurnatowska 2000, 384).

Wojciech Chudziak, Sławomir Moździoch, Jacek Poleski

Termin konferencji: 6-9 września 2016 r.

Miejsce obrad: Wrocław, Ośrodek Badań nad Kulturą Późnego Antyku i Wczesnego Średniowiecza
Instytutu Archeologii i Etnologii
Polskiej Akademii Nauk we Wrocławiu

Organizatorzy: prof. dr hab. Sławomir Moździoch
prof. dr hab. Wojciech Chudziak
dr hab. Jacek Poleski, prof. UJ.

Osoby do kontaktu: dr Sylwia Rodak, sylrod@poczta.onet.pl,
tel. 071 344 16 08 wew. 44
mgr Krystian Chrzan, krystian.chrzan@gmail.com,
tel. 071 344 16 08 wew. 51

Języki sympozjum: angielski, czeski, niemiecki, polski

Forma wystąpienia: referat (20 min), komunikat (10 min), poster

Prosimy o nadesłanie zgłoszeń drogą elektroniczną na adres grodywroclaw@gmail.com do dnia **30 czerwca 2016 roku.**

Wraz ze zgłoszeniem, prosimy o przesłanie abstraktu wystąpienia, o objętości do 1 strony A4, w języku angielskim. Autorzy wystąpień zostaną powiadomieni o ich zaakceptowaniu i umieszczeniu w programie konferencji.

Opłata konferencyjna wynosi: 150 zł, studenci i doktoranci 100 zł.

Wpłaty proszę dokonać na konto Ośrodka lub bezpośrednio przed rejestracją w pierwszym dniu konferencji.

Dane do przelewu:

nr konta: 25 1130 1017 0020 1465 9720 0013
Instytut Archeologii i Etnologii PAN
Ośrodek Badań nad Kulturą Późnego Antyku i Wczesnego Średniowiecza
50-118 Wrocław, ul. Więzienna 6

Organizatorzy nie zapewniają noclegów. Wrocław oferuje wiele miejsc noclegowych, bliższe informacje na stronie www.booking.com

Więcej informacji na : www.arch.pan.wroc.pl